

TASAVVUFTA GÜL

Esmâ SAYIN*

ÖZET

İslâm Tasavvufunda gül, gönülde meydana gelen bilginin neticesi ve meyvesidir. Mutasavvıfın gönlü ise, gül-zâr'dır. Yani onun gönlü, gül bahçesi gibidir. Tasavvufa gönül veren salık için gülün anlamı, gönlünün marifete ve irfana açılmasıdır. Bu nedenle İslâm Tasavvufunda gül ile bülbül birlikte kullanılır. Bülbül aşığı, gül sevgiliyi temsil eder. Hakiki sevgili ise, Allah Teâlâ'dır. Âlem, O'nun sevgisiyle yaratılmıştır. Kul, O'nunla gerçek sevgiyi ve kulluğu tadabilir. Bu nedenle Allah sevgisini hakiki manasıyla yaşayan mutasavvıfın gönlü, Allah sevgisinin, ilahî fetihlerin ve marifetin sembolü olan gül bahçesi gibidir. Marifet, hakiki sevgili olan Allah'ı isim ve sıfatlarının tecellisiyle tanımak; muhabbet ise, Allah Teâlâ'yı masivaya tercih etmektir. Gerçek muhabbet, bütün tercihlerin sevgili lehinde yapılmasıdır. Kalplerin Allah aşkıyla fethi ise, kalbin ilahî ihvan ve ikramlara açılmasıdır. Tasavvufta gül, insan-ı kâmilin gönlüdür. Zaten insan-ı kâmil, Allah'ın sıfat ve fiillerinin en mükemmel tecelli ettiği varlıktır. O, Allah ile âlem arasında bir bağıdır. O, bütün ilahî isim ve manaları kendinde gerçekleştiren insandır. İnsan-ı kâmilin gönlü, gülün renginin ve kokusunun eşsizliğinde, ilahî tecellilerin temsilcisi olduğu için onu tanımak, Allah'ı tanımaktır.

Anahtar Kelimeler: İslâm Tasavvufu, Mutasavvıf, Gül, Muhabbet, İnsan-ı Kâmil.

ROSE IN ISLAMIC MYSTICISM

ABSTRACT

In Islamic mysticism or Sufism a rose is the outgrowth of and fruit which come into existence in the heart. The heart of the Sufi is a garden of rose, that is, his or her heart is just like a garden of rose. The meaning of the rose for those who are enamoured with Sufism is to open his heart to understanding of Allah or wisdom. For this reason, the rose and nightingale are used together in Islamic Sufism. The nightingale symbolizes light, and the rose symbolizes the lover. In fact, the real loved one is Allah, the greatest. The universe was created with his love. The servant might feel the real love and servitude with him. Thus,

* Yrd. Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi, esmasayin16@gmail.com

the Sufi's heart who really feels the love of Allah is compared to a garden of rose, which is the symbol of divine conquests and understanding of Allah.

Understanding of Allah is knowing Allah who is the real loved one with his names and manifestation of his attributes; on the other hand, affection is preferring Allah to other worthless things. The real affection is making preference in Allah's favour. Furthermore, the conquest of hearts with love of Allah is opening of the heart to divine beneficence and treats from Allah. The rose in Sufism is the heart of the perfect person. As a matter of fact, the perfect man is the creature on which Allah's all names and attributes have appeared. He or she is a link between the universe and Allah. Again, he is the one who realised all the divine names and meanings bestowed on him. Because the heart of the perfect human being is unique like the colour and fragrance of rose and the representative of all divine manifestations, knowing him is knowing Allah.

Key Words: *Islamic Mysticism, Sufi, Rose, Affection, Perfect Human Bei*

GİRİŞ

Tasavvufta gül, Allah'ın ve Rasûlullah'ın sevgisini temsil ettiği için ilâhî aşkın sembolüdür. Aynı zamanda insan-ı kâmilin gönlü muhabbet, übüdiyyet ve hürriyetin bütün manalarını hissettiği için tasavvufta gül, muhabbetin, übüdiyyetin ve hürriyetin de sembolüdür. Allah'ı isim ve sıfatlarıyla tanıyan ve onlarla bütünlük kuran bir kul olduğu için insan-ı kâmilin gönlü, gül bahçesi gibidir. Bu nedenle gül, Allah'ı tanımanın ve ilahî sıfatlarla bütünleşmenin sırrını mutasavvıfa sunan marifetin de sembolüdür.

A) İlahî Aşk Sembolü Olarak Gül

Muhabbetin en yoğun olduğu noktada aşk kendini gösterir. İlahî aşk, Tasavvufta Allah ve Rasûlullah aşkıyla ifade edilir. Özellikle Rasûlullah aşkının sembolü, güldür. İlahî aşk, tarifsiz güzellikte bir aşktır. Gül gibi insanın gönlünde açar; inanılmaz güzelliğiyle duyuları ve duyu ötesi hisleri harekete geçirir. Bu nedenle Mevlânâ, aşkı tarif etmedeki acziyetini şöyle ifade eder: "Aşk, her ne şekilde açıklasam da, anlatsam da onu tarifte insan dilsiz kalır. Kalem, gerçi her şeyi yazar ama aşka gelince başı döner. Akıl, aşkı anlatmada çamura saplanan merkep gibidir. Mutasavvıf, aşkı ve âşıklığı yine aşkla izah eder. Güneşe delil, yine güneştir. Sana delil lâzımsa, güneşten yüzünü çevirme."¹ der. Yine Mevlânâ: "Her kim aşk ile yanıp tutuşmamışsa o, uçmayan, kanatsız bir kuş gibidir."² der. Netice itibarıyla "Aşk, tarif

¹ Mevlânâ Celâleddîn Rumî, *Mesnevi-i Mânevî*, (thk. Reynold A. Nicholson), İntişârât-ı Hermes, Tahran, 2003, s. 117-121.

² Mevlânâ Celâleddîn Rumî, *Fihî Ma Fih*, (çev. Ahmed Avni Konuk), İz Yayıncılık, İstanbul, 1994, s. 57.

edilemez. Bununla beraber idrak için aşktan daha açık ve daha yakın bir şey yoktur.”³ Kalemın başını döndüren aşk, müminin gönlünü de bir güle çevirir.

İlahî aşkın, müminin gönlünde bir gül gibi açmasının yolu, kalbi gülün sembol olduğu Allah ve Rasûlullah aşkı haricindeki duygulardan temizlemektir. Bu nedenle “Kalbi beşerî sıfatlardan temizlenen ve ağyardan tamamen boşalan mümin kulun kalbine, Hak Teâlâ yerleşir.”⁴ Kalbi ağyar dediğimiz Allah dışındaki bütün sevgililerden temizlenen bir kul için gerçek sevgi, bir gül güzelliğinde ortaya çıkar. Bu nedenle gül, ilahî aşkın sembolüdür.

“İlahî aşk sebebiyle, sûfiler her şeye sevgi ve hoşgörüyle bakarlar. Zira onlara göre, kâinata var olan her şey, sevgilileri olan Allah’ın eseri ve tecellisidir. İlahî aşk sayesinde sûfi, maububu olan Allah’ı çok zikreder ve bütün güç ve istidadını, sadece O’na yoğunlaştırır. Kalbini, O’ndan başkasıyla meşgul etmez. O’nun razı olacağı eylemleri yerine getirmekten mutluluk duyar.”⁵ “Aşk, nefsi sevgiliye feda etme ve kalbi sevgiliden başkasına yönelmekten engelleme anlamındadır. Bu durum ise, aşğın bütünüyle sevgilisine yönelmesi ve başkasından yüz çevirmesiyle gerçekleşir. Âşık sevdiğinin güzelliklerini hatırlarken kendi niteliklerini unuttuğu anda, başkalarından yüz çevirmiş demektir. Böylece ikilik fikri, ortadan kalkar.”⁶ İkilik fikri ortadan kalkınca, insan gülün duyu ötesine seslenen naif güzelliğini ruh dünyasında tecrübe eder. İlahî aşkla, nefsi sevgiliye feda etme ve kalbi sevgiliden başkasına yönelmekten engelleme hali ruhta hâkim olunca, insan gerçek aşkı gül güzelliğinde yaşayarak Rabbi’nin ilahî isim ve sıfatlarıyla birliği ve bütünlüğü yakalar.

“Allah’ın kulunu sevmesi, kulunun onu sevmesinden öncedir. Eğer Allah kulunu sevmeseydi, kulun onu sevmesi mümkün olmazdı. Âlemin yaratılış sebebi, sevgidir. Allah her şeyi sever, her şey de O’nu sever. İnsan Allah’ın nimetine, lütfuna, korumasına, ezelde kendisini sevmiş ve hidayet nasip etmiş olmasına bakarak onu sever. Bu manada “Aşk, sevenin sevgilisinde kendisini yok etmesidir. Âşık için aşk, sadece ma’şukun var olması, her şeyin ondan ibaret olması halidir.”⁷

İnsanın kalbi, hakiki muhabbetin ve ilahî aşkın mekânıdır. Bu nedenle “Kalp, kendisinde gaybî hakikatlerin tecelli ettiği ve hikmetlerin indiği bir aynadır. Bu kuvvet sayesinde sûfi, ilahî hakikatleri şüphesiz ve

³ Abdülkerim Kuşeyrî, Risâletü’l-Kuşeyrî, Daru’l-Hayr, Beyrut, 2003, s. 480.

⁴ Abdülkadir Geylanî, Sırru’l-Esrâr, Sırların Sırrı, (çev. Mehmet Eren), Gelenek Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 63.

⁵ Ebu’l-A’lâ Afîfî, Tasavvuf İslâm’da Manevî Devrim, (çev. H. İbrahim Kaçar, Murat Sülün), Risale Yayınları, İstanbul, 2004, s. 265.

⁶ Abdürrezzak Kâşânî, Tasavvuf Sözlüğü, (çev. Ekrem Demirli), İz Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 488.

⁷ Süleyman Uludağ, Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, Marifet Yayınları, İstanbul, 1999, s. 59.

açık bir biçimde idrak eder.”⁸ “Bununla beraber insan, yeryüzünde Allah’ın evi olan Kâbe’yi ve camileri nasıl temiz tutuyorsa iç âleminde Allah’ın evi ve nazargâhı olan kalbini de öyle temiz tutmalıdır. Suretteki evi temizleyip mana ve siretteki evi temizlememek hata olur. Hane mamur olacak ki sultan gelsin, kalp temiz olacak ki, içine ilâhî hakikatler ve marifetler tecelli etsin.”⁹ Bu manada kendisinde ilahî hakikatlerin ve aşkın tecelli ettiği bir kalp, Allah ve Rasûlullah aşkının sırlarını içinde barındıran bir gül gibi olur.

B) Ubûdiyyet Sembolü Olarak Gül

Ubûdiyyet makamlarının tümüne tam olarak sahip olan bir kul, ubûdiyyetin verdiği yorgunluktan kurtulup hür olur. Külfetsiz ve sıkıntısız bir şekilde Allah’a kul olma ziyneti ile süslenir. İnsan kimin esiri ise, onun kuludur. Yani nefsinin esiri isen, nefsinin kulusun. Dünyanın esiri isen, dünyanın kulusun.”¹⁰ Kul olma hazinesi, özgürleşen bir ruhun neticesinde kazanılır. İnsan, kulluk seviyesindeki üstünlüğe bağlı olarak Allah dışındaki her şeyden özgürleşir. Kalbin zaafı ve nefsin ‘emmare’ denilen kötülüğü emreden sesi, kulluk sayesinde, Allah Teâlâ’nın rıza ve sevgisine odaklanır. O zaman kul, Allah’ın sevgisi ve rızası dışındaki bütün esaretlerden özgürlüğe erişir. Kullukla özgürlüğe ulaşan bir kul, gülün özgür ve mütevazı duruşunu yakalar. Özgür ve itaatle yüceleşen kulluk duruşu, tasavvufta gülü sembolize eder.

Kulluk itibariyle güçlü olan kullar, kendilerini Allah’a ayırmış ve O’nun sevgisiyle meşgul olmuşlardır. Dolayısıyla şeytan, onlara ulaşacak yol bulamamaktadır. Çünkü onlar, dünya sevgisini kalplerinden çıkarmışlardır. Onlar dünya sevgisini, Allah sevgisine, O’nunla meşgul olmaya ve O’na yalvarmaya tercih etmişlerdir. Şeytan, onlardan elini çekmek zorunda kalmış, alçalmış ve abidlerin kalbinde içki, zina, adam öldürme gibi duygular konusunda kenara çekildiği gibi, kenara çekilmiştir.”¹¹ Demek ki ubûdiyyetle yücelen kul, şeytanın tuzakları ve nefsin kötülüğü emreden sesi hususunda bilinçli ve uyanıktır. Şeytanın tuzaklarına ve nefsin aldatıcı sesine gönlünü kapatan bir insanın gönlü, gül olur. Bu insanın gönlü, ubûdiyyet sırlarına mazhar olduğu için gül gibi olur. Bu nedenle gül, ubûdiyyetin sembolü olur.

C) Muhabbet Sembolü Olarak Gül

“Muhabbet, devamlı hatırlayarak ve unutmadan yaşanan arı ve duru bir sevgidir. Çünkü kim bir şeyi severse, onu çokça hatırlar ve anar. Bu manada “Zünnûn Mısri kendisine, ‘saf sevgi nedir’ diye sorulduğunda şöyle açıklamıştır: “İçinde herhangi bir bulanıklık bulunmayan saf sevgi, sevginin kalpten ve organlardan sükût ederek orada muhabbetten eser kalmaması ve

⁸ Tahir Uluç, İbn Arabî’de Sembolizm, İnsan Yayınları, İstanbul, 2007, s. 168.

⁹ Süleyman Uludağ, Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, s. 110.

¹⁰ Abdülkerim Kuşeyri, Risâletü’l-Kuşeyri, s. 325.

¹¹ Hâris el-Muhâsibî, er-Riâye li Hukukillâh, Dâru’l-Kütübü’l-Hadîseti, Kahire, 1970, s. 223-224.

her şeyin Allah ile ve Allah için olduğu bir anlayışın ortaya çıkmasıdır. Böyle biri Allah için seven, Hak âşığıdır.”¹² “Muhabbet, muvafakattır. Bu manada muhabbet, Allah’ın emrine itaat etmek, menettiği şeyi terk etmek, hükmüne ve takdirine razı olmaktır. Muhabbet, tercihi sevgili lehine yapmaktır. Sevgilinin arzusunu, kendi arzusunun önüne geçirmektir.”¹³ Her şeyin Allah ile ve Allah için olduğu bir anlayışın ortaya çıkması ve Allah’a itaat ile Hak sevgisini yakalayan bir kul için muhabbet, bir gül zarafetinde gelişir. Allah sevgisini Allah için yaşayan bir kulun gönlü de, güldür. Bu nedenle gül, muhabbetin de remzidir.

Allah sevgisi, kulun kalbine doğan saygı hissidir. Şu halde içinde bu his bulunan bir kimsenin ondan başkasına hürmet etmesi caiz olmaz. Allah’ın kulunu sevmesi, başka bir şeyle meşgul olmayacak derecede onu kendisine müptela kılmasıdır. “Muhabbetten bahsetmek, muhabbet değildir. Çünkü aşk ve muhabbet, yaşanan ve tadılan bir haldir ve hiçbir zaman, boş laf ve söz değildir. Eğer bütün cihan halkı, muhabbeti celbetmek isteseler, buna kadir olamazlar; onu defetmeye olanca gücüyle çabalasalar, defedemezler. Çünkü muhabbet Allah’ın ikramıdır, kulun kazancı değildir.”¹⁴ Allah’ın en büyük lütfu ve ikramı olan muhabbet, Allah’ı andıkça saflaşır ve durulaşır. Allah dışında başka bir şeyle meşgul olmayacak şekilde Allah’ı seven bir kalp, gülün Allah huzurundaki duruluğunu, temizliğini ve lütfunu yaşar. Böylece müminin kalbinde, gül güzelliğinde muhabbeti hisseder.

Tasavvuf Kültüründe, “Kalp için muhabbet, yenilir ve içilir bir gıda gibidir. Bir gönülde sevgi bulunmazsa, o kalp haraptır. Zorla onu celp veya defetmenin yolu yoktur. Kalp üzerinden geçen lâtifelerden ve sevgi hislerinden nefis haberdar olmaz. Sevgi, fitrî ve doğal bir histir. Bazen insan sever de, sevgisinden nefsinin haberi olmaz.”¹⁵ Bu durumda Tasavvuf Kültürüne göre insan, kendi ruhundaki muhabbet hissini fark etmese de ya da var olan muhabbet hissini reddetse de, muhabbet duygusu fitrîdir, doğaldır, vazgeçilemezdir ve reddedilemezdir. Muhabbet doğal ve vazgeçilemeyen her yönüyle, kulun gönlünde bir gül gibi açar. Bu nedenle gül, Allah sevgisini ifade etmesi açısından, tarif edilemeyecek kadar eşsiz olan gül güzelliğindeki muhabbetin sembolüdür.

“Halis muhabbet, kulun bütün varlığı ile Allah Teâlâ’yı sevmesidir. Şiblî’ye, ‘Muhabbetin ne olduğu’ sorulunca: ‘O, ilk hâliyle içi hararet dolu

¹² Serrâc Tûsî., el-Lümâ fi Tarihi’t-Tasavvufi’l-İslamiyyi, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyyeti, Beyrut, 2001, s. 54-55.

¹³ Ebû Bekir Muhammed Kelâbâzî, et-Taarruf li Mezhebi Ehli’t-Tasavvuf, Mektebetü’l-Külliyâti’l-Ezheriyye, Kahire, 1980, s. 130.

¹⁴ Ali b. Osman Hucvirî, Keşfü’l-Mahcûb, (thk. Mahmûd Âbidî), İntişârât-ı Sâdâ ve Sîmâ, Tahran, 1384, hş. 2006, s. 449.

¹⁵ Ali b. Osman Hucvirî, Keşfü’l-Mahcûb, s. 448.

bir bardak gibidir. Organlarda ve nefislerde yerleşince söner gider.’ demiştir.”¹⁶ Bu bağlamda halis muhabbet kulun gönlünde hâkim olunca, insanı dünyaya bağlayan her şeyden nefsi kurtarmak ve hürleştirmek mümkün olabilir. Allah aşkıyla coşan ve bütün nefsanî bağlardan özgürleşen kulun kalbi, Rabbine bağlı ve Rabbi dışındaki bağlardan kurtulmuş bir gül asaletinde muhabbeti yaşar.

“Muhabbet, sınırı olmayan bir deniz, sonu olmayan bir gece, doktoru olmayan bir hastalıktır.”¹⁷ Aynı zamanda “Muhabbet, kötü huyları terk ederek ve yerlerine iyi huylar koyarak sevgiliye yaklaşımdır.”¹⁸ “Allah Teâlâ, bir kulunu sevdiği zaman, onun muhabbeti mele-i a’la’ya iner, sonra yeryüzünde onun için hüsnü kabul konulur. Birileri, bu ilâhî nizamı karşı çıkar ve o sevgili kula düşmanlık ederse, Allah Teâlâ’nın bu sevgili kulu hakkındaki rahmeti, o düşmanlık eden hakkında lânete, rızası onun hakkında gazaba dönüşür.”¹⁹ Sınırsız bir deniz gibi sonsuz bir muhabbetle Allah’ı seven ve bu muhabbetle gönlünü Allah’a bağlayan bir kulun kalbi, sonsuz sevginin ve Allah’a muhabbetin sembolü olan bir gül gibidir.

Allah’a muhabbeti bir gül güzelliği ve nezaketiyle yaşayan kulun kalbi, Hz. Yusuf’un kalbi gibi olur. Çünkü “Seven, sevdiğinin yaptıklarından hoşlanır ve ondan razı olur. Seven, sevdiğinden gelen acıyı duymaz. Nitekim Yusuf (a.s.)’a bakan ve onun güzelliği karşısında şaşkına dönen Mısır kadınları, ellerini kestiklerinin farkına bile varmamışlardır.”²⁰ Hz. Yusuf’un yaşadığı muhabbet, hakiki muhabbet hâlidir. “Hakiki muhabbet ise, illetsiz olarak, Allah’ı sevmenin kadim olduğunu bilmekten ve anlamaktan doğar. İşte bu şekilde Allah’ı bir sebebe bağlı olmaksızın sevmektir.”²¹ Sebepsiz, hikmet aramaksızın, hatta nimet beklemeksizin sırf Allah’ı, Allah için sevmek, hakiki muhabbettir. Aksi takdirde bir beklenti, sevmek için bir sebep bekleyerek sevmek, hakiki muhabbet değildir. Hakiki muhabbetin sembolü ise, Allah ve Rasûlullah sevgisini bize hatırlatan gül figüründe kendisini bulur.

D) Marifet Sembolü Olarak Gül

İslâm Tasavvufunda gül, gönülde meydana gelen bilginin neticesi ve meyvesidir. Allah’ı isim ve sıfatlarıyla tanıyan ve onlarla bütünlük kuran bir kul olduğu için mutasavvıfın gönlü, gül bahçesi gibidir. Tasavvufa gönül veren salık için gülün anlamı, gönlünün marifete ve irfana açılmasıdır. İnsan-

¹⁶ Ebû Hafs Sühreverdî, A’vârifü’l-Maarif, Dâru’l-Meârif, Kahire, 1966, C. 2, s. 71.

¹⁷ Mustafa Kara, Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1999, s. 113.

¹⁸ Mustafa Kara, Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi, s. 173-175.

¹⁹ Şah Veliyyullah Dihlevî, Huccetullâhî’l-Balîğa, Dârü’t-Türâs, Kahire, 1985, C. 2, s. 82.

²⁰ Hasan Kâmil Yılmaz, Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2002, s. 176.

²¹ Ethem Cebecioğlu, Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, Anka Yayınları, İstanbul, 2004, s. 405.

ı kâmilin gönlü, gülün renginin ve kokusunun eşsizliğinde, ilahî tecellilerin temsilcisi olduğu için onu tanımak, Allah'ı tanımaktır. Bu noktada “Sûflere göre Allah'ı isim ve sıfatlarıyla tanımak anlamına gelen marifet şu vasıflara haiz olan kişinin sıfatıdır: Bu kişi Allah Teâlâ'yı önce sıfat ve isimleri ile tanır, sonra Hak ile olan muamelesinde sıdk ve ihlâs üzere bulunur. Sonra kötü huylardan ve bu huylara ait afetlerden temizlenerek arı hâle gelir. Daha sonra Hakk'ın kapısında uzun uzadıya bekler ve daimî surette kalbi ile itikâf hâlinde bulunur. Marifet arif için bir aynadır, oraya baktığı zaman Mevlâ'sının kendisine tecelli ettiğini görür.”²² Kalp aynasında, Rabbinin marifet nuruyla tecelli ettiğini gören kişinin gönlü, gül gibidir. Bu noktada gül, marifet nurunun aydınlığını ve güzelliğini sembolize eder.

Marifet sahibi hakiki bir kul, “Ubûdiyyetin safâsına, ancak dört şeyle erişebilir: Bunun ilki, ma'rifetullah'tır. İkincisi, nefsi tanımaktır. Üçüncüsü, ölümü tanımaktır. Dördüncüsü, ölümden sonraki va'd ve va'di tanımaktır. Allah'ı tanıyan, O'nun hakkını yerine getirir. Nefsi tanıyan, ona muhâlefet ve mücâhedeye hazırlanır.”²³ Ubûdiyyetin lezzetine, Allah'ı tanıyarak ve ölümün manasını kavrayarak ulaşan bir kul, nefesine muhalefet ve onunla mücadele de edebilir; ölümden sonraki cennet nimetlerini ve cehennem azabını da ruhunda idrak edebilir. Bu nedenle yaşam da ölüm de güzel olur. Yaşamın ve ölümün güzelliklerini tadan bir kulun gönlü, gül olur. Bu bağlamda gül, kulluğun ve hakiki itaatın sembolü olmaya hak kazanır.

“Sebepsiz, hikmet aramaksızın, hatta nimet beklemezsizin sırf Allah'ı, Allah için seven ve hakiki manasıyla Hakk'ı tanıyan kalpler, ariflerin kalbidir. Arife göre, kâinat bir aynadan ibarettir. O'na baktığında Hakk'ın tecellisini müşahede eder.”²⁴ “İman, kalpte yerleşir. İnsan ruhu, marifet ve muhabbetle zevk-i ruhâniye açılır. Ruh, güneş gibi parıldar. Marifet ve muhabbetle insan inanan, düşünen, ibret alan, akıl sahibi gerçek bir insan olma özelliğini kazanır. Artık bu nitelikteki insan, sürekli Allah'ladır. Muhabbet sahibi insanın kalbinde, ancak Allah sevgisi ve Allah korkusu yer alır.”²⁵ Bu nedenle Allah'a muhabbeti bütün vasıflarıyla yaşayan arifin kalbinde, hakiki marifet ve ilahî aşk yer alır. İnsan-ı kâmil, Allah'ın sıfat ve fiillerinin en mükemmel tecelli ettiği varlıktır. O, Allah ile âlem arasında bir bağıdır. O, bütün ilahî isim ve sıfatları kendinde gerçekleştiren insandır. İlâhi isim ve sıfatlarla Rabbi'ni tanıdığı için, insan-ı kâmilin gönlü ise, marifetin feyzinde gül bahçesi gibidir.

²² Abdülkerim Kuşeyrî, Risâletü'l-Kuşeyrî, s. 400

²³ Serrâc Tûsî, el-Lümâ fi Tarihi't-Tasavvufi'l-İslamiyyi, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyyeti, Beyrut, 2001, s. 63.

²⁴ Hasan Kâmil Yılmaz, Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2002, s. 199.

²⁵ Ali Ünal, Kur'ân'da Temel Kavramlar, Nil Yayınları, İzmir, 1999, s. 241.

E) Hürriyet Sembolü Olarak Gül

“Hürriyet, Allah dışındaki bütün eşyanın bağlantılarından kurtulup, yalnız ve yalnız Allah’a kul olmaktır. Mâsivâullah’dan hür olmaktır. Allah’tan başkasını, Rab edinmemektir. Bu sayede mala ve makama esir olmaktan kurtulmaktır. Gerçekte hürriyet, benlikten arınmak ve nefsin esiri olmaktan kurtulmaktır.”²⁶ “Hürriyet, Allah’tan başkasının kulu ve kölesi olmamaktır. Bir başka deyişle, hâtırın, Allah’tan gayrisine bağlanmamasıdır.”²⁷ Hürriyet vasfına sahip olan bir kişi, Allah’a kul olmayı başararak O’nun sevgisi ve rızası dışındaki bütün haz ve arzularının, nefsin kötülüğü emreden etkilerinin esiri olmaktan özgürleşmiştir. Allah dışındaki bütün sevgilerden hürleşen bir ruh ise, gülün Allah huzurundaki asil ve hür duruşuna kavuşur. Bu nedenle gül, hür ve asil bir ruhla kullukla özgürleşen bir gönlün sembolüdür.

Sûfilere göre hürriyet, “Dünevî menfaat ve uhrevî karşılık da dâhil olmak üzere kulun bütün yaratılmışlar karşısında boyun eğmemesi ve hiçbir şeyin esareti altında bulunmaması demektir. Hürriyet, kişinin ne dünyada hemen verilecek bir mala ve ulaşılabilecek olan bir arzuya, ne de uzun vadede ahiretteki bir emele, isteğe, amaca, ihtiyaca ve hazzın ve arzusunun esiri olmaması keyfiyetidir.”²⁸ Bu anlamıyla hürriyet, Allah’ın rızası ve sevgisi dışındaki her durum, düşünce, his ve duruştan kulun özgürlüğe kavuşmasıdır. Allah dışındaki bir hazzın veya arzuya köle olan bir kul, o hazzın ve arzusunun esiri olmuş; fakat Allah’a kul olma vasfını manevî manada kaybetmiştir.”²⁹ Yani hakiki hürriyette mükellefiyetler için Allah’a kul olma anlayışı değil, Allah’ın rıza ve sevgisini kazanmak için Allah’a kul olma anlayışı vardır. Bu nedenle hürriyet, kulluk mükellefiyetlerinden bile kulu özgürleştirecek bir derinliğe sahiptir. Bu yönüyle “Hürriyet, Allah dışındaki hiçbir şeye kul ve mahkûm olmamaktır. Başkalarının kulu ve kölesi olmamak, âzâd olmak, serbest ve hür olmaktır. En yüksek seviyede Allah’a kul olma haline, hürriyet denir. Hakk’a tam kul olan, tam hür olur. Arifin son makamı ise, hürriyettir.”³⁰ Hür bir duruşla ilahî isim ve sıfatları yaşayan bir insan-ı kâmilin gönlü, güldür. Gül de, asil ve hür duruşuyla tasavvuf kültüründeki hürriyeti sembolize eder.

Nefsin kötülüğü emreden sesinden özgürleşerek kulluğuyla hürriyete kavuşan bir kişide, hakiki manada kulluk dediğimiz ubûdiyyet hali etkisini gösterir. Bu manada “Cüneyd-i Bağdadi, ‘İnsanın üzerinde, ubûdiyyetten bir

²⁶ İsmail Ankaravî, Minhâcü'l-Fukara, (haz. Saadetin Ekici), İnsan Yayınları, İstanbul, 1996, s. 248.

²⁷ Ethem Cebecioğlu, Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, Anka Yayınları, İstanbul, 2004, s. 289.

²⁸ Abdülkerim Kuşeyrî, Risâletü'l-Kuşeyrî, s. 353.

²⁹ Ebu'l-A'lâ Afîfî, Tasavvuf İslâm'da Manevî Devrim, s. 269.

³⁰ Serrâc Tûsî, el-Lümâ fi Tarihi't-Tasavvufi'l-İslamiyyi, s. 151.

kalıntı bulunmadıkça, sarih hürriyete ulaşamaz. Ubûdiyyet, kemâl bulmadıkça hürriyet kâmil olmaz; ubûdiyyet, kemâl bulunca buna hürriyet adı verilir.’ demiştir. Bîşr Hâfi ise, ‘Hürriyetin lezzetini tatmak ve Allah’tan başkasına kul olmaktan kurtulup rahat etmek isteyen, Allah Teâlâ ile arasında bulunan gizli hâlleri temiz tutsun.’ demiştir.”³¹ Allah ile arasındaki gizli halleri koruyup nefsinden hürriyete kavuşarak hürriyeti gül güzelliğinde ve asaletinde yaşayan bir insan-ı kâmilin gönlü, gül bahçesi gibidir. Bu nedenle gül, özgür ve zarif duruşuyla hürriyetin de sembolüdür.

SONUÇ

Tasavvufta gül nezaketinde, asaletinde ve zarafetinde olan bir kalp, Allah tabiat ve insan sevgisini ruh dünyasında bütünleştirir. Bu manada “İslâm ahlâkının dayandığı prensiplerden birisi de, tabiat ve insan sevgisiyle Allah sevgisini bir arada gören gerçek fiilî bir sevgiye dayanır. Her şeyden önce, böyle bir sevginin tabiatında Allah sevgisi vardır. Kişinin Allah’ı sevmesi, kuru bir sevgiden ibaret olmayıp ancak insanın Allah’ın emrettiklerini yapması, yasaklarından sakınması ve fiilen işlerinde O’nu zikretmesiyle olur.”³² “Allah sevgisi ve O’na kavuşma arzusu ile dolu olan bir insan, başka şeyleri sevse bile, gerçekte Allah’ı seviyor demektir. Sevginin en yüksek mertebesi, her şeyi sırf Allah’ın eseri olduğu için sevmektir. Sevginin bu mertebesindeki insanın kalbinde, ne dünyada ne de ahirette bedenî bir hazza ulaşma endişesi taşımaksızın sırf Allah sevgisi vardır.”³³ Ancak böyle bir sevgi, insan-ı kâmilin gönlünü, sevginin güzelliği ve eşsizliğinde gül bahçesi gibi kılar.

KAYNAKLAR

- AFİFÎ, Ebu’l-A’lâ, *Tasavvuf İslâm’da Manevî Devrim*, (çev. H. İbrahim Kaçar, Murat Sülün), Risale Yayınları, İstanbul, 2004
- ANKARAVÎ, İsmail, *Minhâcü’l-Fukara*, (haz. Saadettin Ekici), İnsan Yayınları, İstanbul, 1996
- BAYRAKDAR, Mehmet, *İslâm İbadet Fenomenolojisi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1987
- CEBECİOĞLU, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Anka Yayınları, İstanbul, 2004

³¹ Abdülkerim Kuşeyrî, *Risâletü’l-Kuşeyrî*, s. 354.

³² Mehmet Bayraktar, *İslâm İbadet Fenomenolojisi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1987, s. 23.

³³ Mustafa Çağrıncı, *Gazâlî’ye Göre İslâm Ahlakı*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1982, s. 231.

- ÇAĞRICI, Mustafa, *Gazâlî'ye Göre İslâm Ahlakı*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1982
- DİHLEVÎ, Şah Veliyyullah, *Hucetullâhi'l-Baliğa*, Dârü't-Türâs, Kahire, 1985, C. 1-2
- GEYLANÎ, Abdülkadir, *Sırru'l-Esrâr, Sırların Sırrı*, (çev. Mehmet Eren), Gelenek Yayıncılık, İstanbul, 2006
- HUCVİRÎ, Ali b. Osman, *Keşfü'l-Mahcûb*, (thk. Mahmûd Âbidî), İntişârât-ı Sâdâ ve Sîmâ, Tahran, 1384, hş. 2006
- KARA, Mustafa, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1999
- KÂŞÂNÎ, Abdürrezzak, *Tasavvuf Sözlüğü*, (çev. Ekrem Demirli), İz Yayıncılık, İstanbul, 2004
- KELÂBÂZÎ, Ebû Bekir Muhammed, *et-Taarruf li Mezhebi Ehli't-Tasavvuf*, Mektebetü'l-Külliyâti'l-Ezheriyye, Kahire, 1980
- KUŞEYRÎ, Abdülkerim, *Risâletü'l-Kuşeyrî*, Daru'l-Hayr, Beyrut, 2003
- RUMÎ, Mevlânâ Celâleddîn, *Fihî Ma Fih*, (çev. Ahmed Avni Konuk), İz Yayıncılık, İstanbul, 1994
- RUMÎ, Mevlânâ Celâleddîn, *Mesnevî-i Mânevî*, (thk. Reynold A. Nicholson), İntişârât-ı Hermes, Tahran, 2003
- MUHÂSİBÎ, Hâris, *er-Riâye li Hukukillâh*, Dârü'l-Kütübü'l-Hadîseti, Kahire, 1970
- SÜHREVERDÎ, Ebû Hafs, *Avârifü'l-Maarif*, Dârü'l-Meârif, Kahire, 1966
- TÛSÎ, Serrâc, *el-Lümâ fi Tarihi't-Tasavvufi'l-İslamiyyi*, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyyeti, Beyrut, 2001
- ULUÇ, Tahir, *İbn Arabî'de Sembolizm*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2007
- ULUDAĞ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul, 1999
- ÜNAL, Ali, *Kur'ân'da Temel Kavramlar*, Nil Yayınları, İzmir, 1999
- YILMAZ, Hasan Kâmil, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2002